

Panorama de traduccions de la literatura anglosaxona

Columna ha donat a conèixer un altre llibre de Cornelia Funke, *El cavaller del drac*, traduït per Dolors González Porras. De Joachim Massanek han aparegut dos títols en la mateixa editorial, *León el superdribador* i *Fèlix el turbo*, traduïts per Carme Gala. Corinna Belz i Regina Schilling presenten l'amistat de dues cosines en *Fanny & Pepsi* (trad. de Rosina Nogales). *Una universitat per als nens*, d'Ulrich Janssen i Ulla Steuernagel i traduït també per Rosina Nogales, dona compte de les preguntes que els més menuts fan sobre temes essencials de la vida i de la resposta de vuit científics.

Bromera dedica bona part del seu esforç a la literatura per a joves i infants. Ha publicat una adaptació de *L'anell dels nibelungs* wagnerià, de Joaquim Carbó, a més de dos títols de Michael Ende: *La sopera i el cullerot* i el recull *Els millors contes*, en versió de Josep Franco.

El nombre més gran de títols en aquest apartat es deu a Cruïlla. Ha publicat nou títols del prolífic Thomas Brezina, traduïts majoritàriament per Lluís Miralles. A Sissi Flegel corresponen *Amor, e-mails i jade*, *Carícies en canoa* (traduïts per Aïda Aragón) i *Prohibit enamorar-se* (trad. de Neus Aymerich). Mereix especial atenció Rafik Schami, autor d'origen sirian amb una narrativa que viu de les arrels culturals orientals. Als títols publicats en anys anteriors per La Magrana, Cruïlla ha afegit *No és cap papagai!*, en traducció de Lluïsa Moreno. A més, ha publicat *De nit*, de Bruno Blume, *L'ós i la lluna*, de Rolf Fänger, *En Toni i les nenes*, d'Ole Könnecke (traduïts per Núria Font), i *Somnis a la passarel·la*, de Bianka Minte-König (trad. d'Aïda Aragón).

Fent una valoració global, potser cal assenyalar un cert desequilibri entre els vint-i-cinc títols traduïts per al públic més jove i els destinats als adults, amb només cinc novel·les d'autors actuals, a més de quatre textos narratius de dos clàssics del segle XX, tots en bones traduccions. En l'assaig, els tres volums comentats fan accessibles autors bàsics al públic català, però hi trobem a faltar llibres de pensadors (i de temes) més actuals. Amb un sol recull de poemes, aquest gènere està infrarepresentat.

Heike van Lawick

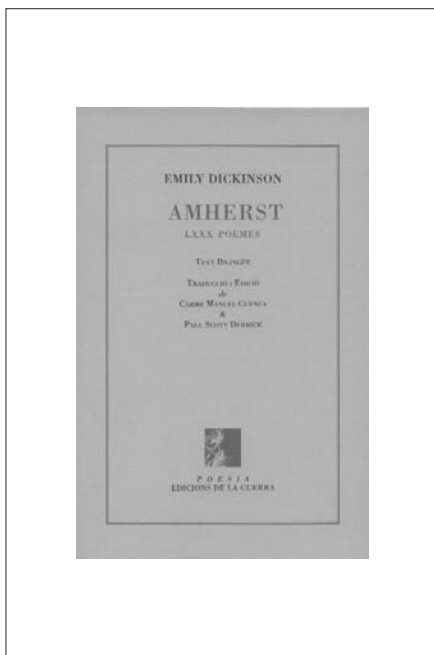
És difícil donar compte en unes poques pàgines de tot un any de traduccions al català de literatura en anglès. Tanmateix, en les ratlles que segueixen es farà un esforç per identificar alguns fils conductors en aquest sector de la producció editorial en català, a partir d'afinitats que poden derivar del grau de consolidació dels autors al·ludits, de la filiació genèrica de les obres, de la temàtica, del tipus d'estratègia editorial que s'hi adverteix al darrere, etc. Al mateix temps, es procurarà destriar allò que sembla més rellevant en termes literaris d'allò altre que podria estar destinat més aviat al consum immediat, tot i que els comentaris estrictament crítics o valoratius seran bastant escadussers i s'han de considerar provisionals, per l'evident manca de perspectiva envers unes obres massa recents.

Si comencem el repàs pel gènere narratiu, la primera cosa que es detecta és la poca presència de clàssics-clàssics de la narrativa anglosaxona. De fet, només n'hi ha un: *Seny i sentiment*, de Jane Austen. Sobta que aquesta novel·la no estiguera encara traduïda al català, i amb la traducció de Xavier

Pàmies s'ompli un buit difícilment justificable. Sí que sovintegen més, en canvi, aquells autors i obres que es podrien anomenar clàssics contemporanis pel reconeixement de què gaudeixen. En aquest grup cal anotar dues traduccions del Nobel sud-africà J.M. Coetzee. La primera és *Elizabeth Costello*, un text que se situa a cavall de la ficció narrativa i l'assaig. El personatge femení al·ludit al títol és una escriptora australiana inventada per l'autor que li ha servit de *persona* dramàtica a l'hora de pronunciar conferències, i el llibre n'és un recull. La segona és *Foe*, una clara instància de diàleg amb la tradició literària a partir del Robinson Crusoe de Defoe. Coetzee desmunta un mite literari que sovint ha estat interpretat com a mostra de la mentalitat hegemònica i etnocèntrica d'Occident. L'altre clàssic contemporani de qui cal fer esment és el nord-americà Truman Capote: *L'arpa d'herba* ve a engreixar una col·lecció de referència com la MOLU, d'Edicions 62. Es tracta d'una novel·la de formació en què un orfe aprèn el significat de viure en llibertat de la mà de dos personatges femenins desarmats.

Però la part del lleó de la narrativa en anglès traduïda al català durant el 2004 se l'emporten els autors estrictament contemporanis. N'hi ha de tota mena: de novells, de més coneguts i de consagrats. Això vol dir que la nostra indústria editorial para molta més atenció a les novetats que no als grans noms del passat, cosa que sens dubte pot considerar-se símptoma de normalitat; però potser tampoc no és positiu que es produeixi un desequilibri tan acusat que ens faci pensar en una certa banalització de la literatura.

D'una banda trobem noms ja habituals, com ara Tom Sharpe. *Wilt s'ha perdut* és una nova entrega en la sèrie d'aventures del conegut professor anglès. En aquesta ocasió, en el seu desig de conèixer l'Anglaterra autèntica, li succeeixen peripècies absurdes que, més enllà de la hilaritat que pro-

voquen, constitueixen també una crítica àcida de moltes de les institucions del país. La mateixa combinació de comicitat (en clau de farsa i absurd) i denúncia social la trobem en la segona incursió de Tom Sharpe a Sud-àfrica, *Exhibició impúdica*, en què pretén posar de manifest la vigència de l'*apartheid*. Tom Sharpe, doncs, no és només Wilt.

D'altra banda, la literatura anomenada de *gènere* continua sent plat del gust de molts lectors. Per exemple, *Justícia uniforme*, de la nord-americana Donna Leon, conté els ingredients habituals de les novel·les de l'autora, coneguda per les seues contribucions al gènere negre. Però els sabors tradicionals d'aquesta mena de plat de vegades es barregen amb noves aportacions. N'és un bon exemple l'autor originari de Zimbabwe Alexander McCall Smith, a qui devem la creació del personatge de Mma Ramotswe, veritable ànima d'una sèrie de novel·les negres que promet allargar-se. Va encetar la sèrie *La primera agència de dones detectives*, seguida fins ara per *Llàgrimes de girafa* i *Lliçons per a noies guapes*. El món fictici que nodreix aquesta saga en construcció presenta dues peculiaritats que fan de contrapunt a les expectatives del gènere policíac: el component femení, que hi predomina, i el fet que l'acció estiga ambientada a Botswana. Totes tres s'han publicat en traducció catalana al llarg del 2004.

Punt i a part mereix un gènere (o subgènere) que podríem anomenar *thriller* d'ambientació històrica, que combina ingredients de la novel·la negra i de la ficció històrica i que tot sovint conté elements temàtics com ara els codis secrets o les al·lusions culturals i artístiques, dins la línia marcada per la ja clàssica *El nom de la rosa* o, més recentment, per *El codi Da Vinci* (la juxtaposició d'aquests dos títols, òbviament, té una finalitat merament il·lustrativa, no valorativa). En constitueixen exemples representatius *L'enigma del quatre*, d'Ian Caldwell i Dustin Thomason; *Àngels i dimonis*, de Dan Brown; i *L'últim merovingi*, de Jim Houghan. Dins d'aquest mateix format, però amb resultats més satisfactoris des d'un punt de vista literari, caldria citar dues novel·les més: *Pompeia*, del britànic Robert Harris, la trama de la qual transcorre durant els dies immediata-

ment anteriors i posteriors a l'erupció del Vesuvi que va destruir la ciutat; i *El club Dante*, de Matthew Pearl, que, amb la Guerra de Secessió americana com a teló de fons, gira a l'entorn dels efectes del coneixement sobre una societat no prou lliure i marcadament conservadora, arran de la introducció de Dante als Estats Units mitjançant una traducció dirigida pel poeta Longfellow.

Els narradors nord-americans romanen fidels a la seua riquíssima tradició en el conreu d'un gènere especialment exigent: el relat breu. Cal assenyalar-ne dos reculls: *La filla de la puta i altres contes*, de Richard Russo, i *Assortiment d'animals*, de Hanna Tinti, en què el fil conductor de les històries és la presència d'animals. El llibre en conjunt representa una mirada sobre la vida a les ciutats diguem-ne mitjanes dels Estats Units, amb dosis d'humor i de crítica social, i se n'ha destacat la perfecció formal dels contes.

El sexe és l'eix temàtic principal d'algunes novel·les. Així ocorre amb *Política*, primera obra de l'anglès Adam Thirlwell, que, malgrat el títol, no parla de política sinó que dramatitza (en clau d'humor britànic) les diferències que en matèria de sexe tot sovint existeixen entre fantasia i realitat. El mateix s'esdevé amb *Besar el vellut*, de la gal·lesa Sarah Waters, un intent de normalitzar la literatura de caire lesbià i una visió, alhora, de l'època victoriana que no s'adiu del tot amb els estereotips que coneixem i propaguem.

Entre les obres esmentades als paràgrafs precedents hi ha algunes *operes primes* (com ara les de Thirlwell o Tinti). Un altre autor traduït que també feia el seu debut és Adam Johnson, amb *Empori*, comparat per la crítica ni més ni menys que amb Salinger per la seua ironia i per la voluntat d'indagar en el trencaclosques de l'existència.

Cal fer esment d'altres novel·les difícils de classificar però notables, per diversos motius. *La ciutat prohibida*, d'Anchee Min, és alhora una història d'intriga que gira a l'entorn d'una de les concubines de l'emperador de la Xina i una revisió en clau femenina del paper de la dona en la història xinesa. *L'hivern de Sylvia*, de Kate Moses, és una reconstrucció dels darrers mesos de vida de Sylvia Plath. *Saul i Patsy*, de Charles Baxter, aprofundeix la relació de parella d'un matrimoni que ja havia

figurat en alguns contes anteriors de l'autor, però ampliant el marc familiar i social dels personatges. *El curiós incident del gos a mitjanit*, de Mark Haddon, és un cas singular perquè a la Gran Bretanya va ser publicada simultàniament en dos formats complementaris: per a joves i per a adults, la qual cosa indica la seua versatilitat (hi ha qui parla de literatura *intergeneracional*). Finalment, *Vernon Déu Little*, de D.B.C. Pierre, va ser guardonada amb el Premi Booker l'any 2003 i és una sàtira de la societat nord-americana que té com a protagonista Vernon, un adolescent a qui fan responsable d'una matança en un institut. La crítica ha parlat de l'originalitat tant del tractament de la història com de l'estil.

També cal que dediquem ni que siga un paràgraf a aquells narradors les obres dels quals tot sovint porten enganxada l'etiqueta de *best-sellers*. L'etiqueta és reduccionista, sens dubte, però es tracta d'una realitat editorial clarament discernible. Dins la collita del 2004 trobem *Alt risc*, de Ken Follett, que narra la història d'un grup de dones britàniques que duen a terme una operació de sabotatge a la França ocupada pels nazis poc abans del desembarcament de Normandia; *L'últim jurat*, de John Grisham, un *thriller* de temàtica legal; i *Amics absoluts*, de John Le Carré, una novel·la d'espies l'acció de la qual gira al voltant de fets tan recents com la Guerra d'Iraq, però també de temes tan permanents com l'amistat.

De teatre traduït se'n publica poc i, al contrari del que ocorre en la narrativa, s'aposta més pels clàssics que no pels autors estrictament contemporanis. Deixarem constància de dues traduccions. En primer lloc, *El crític*, de R.B. Sheridan, una mostra de la brillantor d'aquest dramaturg irlandès del segle XVIII i alhora una reflexió en to de burla sobre les convencions teatrals i el gènere de la comèdia. I en segon lloc, *Tragèdies II*, el segon lliurament d'una selecció de les tragèdies de Shakespeare, que inclou *Romeu i Julieta*, *Otel·lo* i *Timó d'Atenes*. La traducció és de Salvador Oliva, que n'ha revisat l'anterior, dels anys 80, i forma part d'un intent de l'editorial Destino per publicar en català clàssics de la literatura universal.

Això mateix que s'acaba de dir en relació amb el teatre és aplicable a la

poesia, gairebé en la mateixa mesura. Només tenim notícia de tres traduccions de poesia en anglès. D'una banda hi ha *Electric light = Llum elèctrica*, un recull de poemes escrits pel Nobel irlandès Seamus Heaney amb motiu d'ocasions especials, com a homenatge a altres poetes o amics. La crítica n'ha destacat el llast que suposa precisament el caràcter ocasional de les peces, però també les llampades de poesia autèntica. De l'altra, s'ha publicat *Amherst*, un aplec de poemes

d'Emily Dickinson —traduïts per Carme Manuel i Paul Scott Derrick— que pretén fer justícia a l'hermetisme compositiu de la poeta de Nova Anglaterra, però prescindint-ne de la mètrica i de la rima. Dickinson ja va ser (parcialment) traduïda per Marià Manent i (fa tot just un parell d'anys) per Sam Abrams. La tercera és *Milton*, de William Blake, traduït per Enric Casasses. Aquest poema, igual com altres del mateix autor, fa servir en anglès un vers de catorze síl·labes molt

poc manejable en català que ja havia atabalat traductors anteriors de Blake, com ara Manent i Miquel Desclot.

Tant en el cas del teatre com en el de la poesia, fóra desitjable que el sistema literari català es mostrara més receptiu a allò que s'escriu en anglès en l'actualitat, ni que siga com a contrapès de l'atenció (potser excessiva) que es para a les novetats aparegudes en el camp de la narrativa.

Josep Marco

L'any de Petrarca, i de Leopardi a Catalunya

L'any 2004 no brilla per la quantitat d'obres literàries italianes aparegudes al mercat català i, com a primera constatació, caldrà assenyalar l'absència de versions signades per Carme Arenas i Anna Casasses, potser les més actives traductores de l'italià durant la darrera dècada. Altrament, queden algunes fites importants, pel que fa, d'una banda, a les versions de clàssics i, de l'altra, a la producció més contemporània, on també podríem trobar algun «best-seller de qualitat», definició políticament correcta que va sorgir a terra italiana per explicar el fenomen editorial d'*El nom de la rosa*.

En el terreny de les obres consolidades i certificades per la tradició inseriria, *mutatis mutandis*, un quadrumvirat format per Petrarca, Goldoni, Leopardi i Buzzati. En el cas de Petrarca es tracta de la versió catalana del *Secretum* (Quaderns Crema), és a dir, de la traducció del text llatí feta per Xavier Riu, que és docent de Filologia Clàssica a la Universitat de Barcelona, però també traductor amb una llarga experiència de literatura italiana. Així, doncs, el gran encert de Riu és entendre que el col·loqui entre Francesco i Sant Agustí davant de Veritat és un *tour de force* dialèctic entre un deixeble i el seu Mestre, en què el primer, de manera díscola, intenta enganyar el seu mentor per sortir-se'n amb la seva, i acaba penedint-se del seu passat, però només fins a un cert punt. Riu treballa la llengua d'arribada segons aquesta pers-

pectiva i ens dona un diàleg viu de lectura amena: només hem de lamentar l'absència del text original al costat, però les estratègies editorials són inescrutables i ara no posarem el dit a la nafra davant d'un volum molt ben curat.

El teatre còmic i *El criat de dos amos* són les dues comèdies goldonianes aplegades, en l'edició d'Antoni Torreño, per Bromera. El llibre és àgil, la introducció —que no té pretensions acadèmiques— és molt clara, i la decisió de traslladar els dialectalismes de l'original en variacions de registre del «català occidental valencià» resulta

força adequada. Les adaptacions que el traductor declara al començament a vegades produeixen alguna petita incongruència, tot i que no arriben a crear mai cap dificultat de comprensió.

La versió dels *Cants* de Leopardi a cura de Narcís Comadira (Edicions 62) és, sens dubte, la notícia que ha dominat el panorama literari de l'any. Lloat per la crítica *domi forisque*, el llibre ja ha obtingut un nombre considerable de premis (Crítica - Serra d'Or, Cavall Verd, Ciutat de Barcelona). Els elogis haurien de començar pel final, això és, per les notes amb què Comadira detalla el procés del seu treball, explica els versos més complicats de Leopardi i corregeix amb gran honestedat les seves versions anteriors. El català que fa servir el poeta gironí acarona el text leopardià d'una manera molt creïble i profitosa per al lector. Ara bé, l'únic dubte que em sentiria capaç de presentar, si més no per tal que aquestes observacions meves siguin crítiques i no tan sols encomiàstiques, rau en la diferència de tractament de les rimes. Si en la introducció el traductor ens avisa que ja no creu en la diferència entre forma i contingut, i si també avisa que ha mirat «de rimar en els casos en què ha considerat que la rima era irrenunciable», l'objecció és que «aquests» casos a vegades atenyen composicions senceres i altres vegades només alguns versos d'un poema, amb una estranya irregularitat en la relació entre la reproducció fidel dels ritmes leopardians i la

